

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

Kustodiat za slovenske izseljence in zamejce, pripadnike narodnih manjšin in drugih etnij v Sloveniji

V Slovenskem etnografskem muzeju je začel septembra 1999 delovati kustodiat za slovenske izseljence in zamejce, pripadnike narodnih manjšin ter drugih etnij v Sloveniji. Pridružil se je osmim dosedanjim kustodiatom (za ruralno gospodarstvo, obrt in trgovino, bivalno kulturo, oblačilno kulturo, družbeno kulturo in šege, ljudsko umetnost, likovne vire ter zunajevropske kulture). Za njihovo raziskovalno vsebino lahko rečemo, da že ima svojo tradicijo, kustodiatu za slovenske izseljence in zamejce, pripadnike narodnih manjšin ter drugih etnij pa se odpira v SEM kompleksno novo raziskovalno področje.

V skladu s tem je tudi muzejsko gradivo, ki ga hrani SEM in bi ga lahko uporabili v okviru novega kustodiata. Ni ga namreč veliko.

Največ ga najdemo o zamejskem področju, zlasti v okviru raziskovanja naselij, stavbarstva in noš. Gradiva o raziskovalnem področju drugih etnij v Sloveniji je manj, čeprav ga je nekaj zajetega prav tako v zvezi z raziskovanjem naselij in noš, pa tudi šeg, obrti in drugih področij materialne kulture. Prvo delo je zato pregled zbranega gradiva prav z vidika etničnega, saj je bilo pri njegovem zbiranju v ospredju zanimanje za prvine materialne, duhovne in družbene kulture v okviru kustodiatov v muzeju. Temu pa je (razumljivo) sledilo tudi dokumentiranje zbranega gradiva. To velja za raziskovanje preteklih obdobij, način življenja drugih etnij v Sloveniji, njihova kultura, prepletenost s slovensko in njihovo medsebojno oplajanje v zadnjih desetletjih (z morda izjemo Romov) pa je še neraziskano področje. Slednje je zelo obsežno, saj

zajema (po podatkih Statističnega letopisa Slovenije za leto 1991) kar 11,5 odstotka prebivalstva v Sloveniji, med večje pa spadajo Hrvatje, Srbi, Muslimani (Bošnjaki), Madžari, Albanci, Romi, Italijani, Turki. V zadnjih nekaj letih se doseljujejo nove etnične skupine, na primer Kitajci, prav tako zanimive za etnološko raziskovanje in muzejsko predstavitev.

Če se ozremo na zgodovino in stanje raziskovanja izseljeništa v Slovenskem etnografskem muzeju, lahko že iz prispevka Alenke Simikič v isti številki Glasnika ugotovimo, da izseljeništa v SEM doslej ni nihče načrtno preučeval, zato ima muzej malo gradiva in virov, ki bi lahko bili v pomoč pri tovrstnih raziskavah. Večina gradiva je prišla v muzej naključno in v zvezi z drugimi raziskovalnimi sklopi oziroma kustodiat. Nekaj gradiva pa vendarle je (Alenka Simikič ga v svojem prispevku natančno predstavlja, zato dodatna predstavitev na ni potrebna). Natančna obdelava pa bo lahko osnova novega kustodiata.

Zavedanje pomena raziskovanja izseljeništa (tudi v okviru SEM ima sicer že kar dolgo tradicijo, njegovo zgodovino in razvoj pa nam je jasno in natančno predstavila dr. Breda Čebulj Sajko v svoji knjigi Etnologija in izseljeništo.² Zanj se je zelo zavzel že leta 1932 Anton Mrkun, takratni župnik v Dobropoljah na Dolenjskem, v zvezi s svojo dejavnostjo pomoči izseljencem in povratnikom (Rafaelova družba), ki je nekaj časa živel tudi med argentinskimi Slovenci. Zavedajoč se velikih sprememb, ki jih je povzročilo izseljevanje na Slovenskem, se je zavzemal za ustanovitev izseljeniškega muzeja, če ne samostojnega, pa kot oddelka etnografskega muzeja.³ Za njim so pomen raziskovanja izseljeništa poudarjali tudi drugi, etnologi, na primer Boris Orel, Boris Kuhar in drugi.⁴ Sistematičnega raziskovanja izseljeništa v SEM pa ni bilo, niti ustreznih razmer zanj. S pomembnimi prostorskimi in organizacijskimi spremembami v SEM pa je muzej lahko uresničil svoje načrte, ki si jih je zastavil že v leta 1995, ko je v koncept strukture muzejskega osebja vključil tudi kustosa za (prihodnje) zbirke slovenskih izseljencev, Slovencev v zamejstvu in narodnih manjšin v Sloveniji.⁵

Kustodiat se je oblikoval na podlagi ugotovitve o nujnosti oblikovanja nekaterih novih zbirk in sočasnih raziskav: na primer zbirke predmetnih prič o vsakdanjem življenju slovenskih izseljencev, dopolnjevanje zamejskega gradiva; zbiranje predmetov, povezanih z življenjem pripadnikov drugih etnij v

PESEM SLOVANSKIH RUDARJEV V AMERIKI

1. O kaj ste vi očka in mamca storili,
da moram amerikajnar postati,
in v Ameriki tak težko delati.
2. Le naj se to človek premisli
kaj fantič v Ameriki trpi,
on koplje kolm ov/n/ in srebro,
včasih pa čisto zloto.
3. Ta prvo ko zjutraj on vstane,
lepo zahvali Bogu,
ker ga je nesreče obvaroval,
potem se na delo podâ.
4. Tam doli globoko pod zemljo,
življenje se služi težko,
ne vidi ne solnca ne dneva
ne vidi kak ptički pojô.
5. On notri družga ne sliši
kakor prestrašeni ta glas
kadar on rudo izstrelja,
podira zakladov se plaz.
6. Kadar pa z delom preneha
se lepo zahvalu Bogu,
ker ga nesreče obvaroval
potem gre veselo domu.
7. Kadar pa domu on pride,
s prijatli se razveseli,
natoči si čašico pive,
in zvečer prav sladko zaspi.
8. Pa tu naj nas nič ne prestraši
da gremo globoko v zemljo,
saj kmalu bo tuđ to prišlo,
da bomo za zmerom pod njo.

zapisal Boris Orel
teren 1953

(iz dokumentacije SEM)

Sloveniji ...⁶ Tako je v začetku letošnjega septembra z novim delovnim mestom kustosinje, magistre etnologije, začel v SEM delovati novi kustodiat, zadnji in deveti po vrsti.

Področje navedenega kustodiata je zelo široko, saj zajema kar štiri sklope. Vsakega bi lahko označili za celoto, kompleksno raziskovalno področje. Menim, da sta njegovo oblikovanje in delovanje za takšno ustanovo, kot je osrednji nacionalni etnološki muzej, izredno pomembna. Verjetno je na tem raziskovalnem področju že tudi kaj zamujenega, lahko pa, da je kustodiat nastal ob pravem času, saj vsaka stvar zahteva svoj čas, da se razvije. Vsekakor (tudi) z njim SEM uresničuje sodobne težnje v etnologiji. Menim pa tudi, da so se šele v zadnjem desetletju pojavile družbene okoliščine, spodbudne za raziskovanje slovenskega izseljeništvâ, saj je postala Slovenija z osamosvojitvijo sprejemljivejša za pretok tovrstnih informacij in sodelovanje ter bolj dojemljiva in tolerantna za drugačno in različne interpretacije.

Če je temelj muzejskega dela varstvo kulturne dediščine in s tem znanstveno raziskovanje, bo osnovno delo kustodiata za slovenske izseljence in zamejce, pripadnike narodnih manjšin ter drugih etnij v Sloveniji ureditev muzejskega fonda in nato priprava gradiva za stalno postavitev v novih razstavnih prostorih SEM. Kot pa je razvidno iz povedanega, navedeni kustodiat s takšnim fondom absolutno ne razpolaga, saj je v muzeju na voljo zelo malo gradiva. S to težavo se na splošno srečujejo vsa štiri področja in raziskovanje izseljeništvâ ni nič slabše zastopano od drugih treh. Vse bo treba urediti na novo. Sodelovanje in pomoč slovenskih muzejev bo izredno dobrodošla in za SEM nujna, zato zanjo prosim že sedaj. Prav tako bo pomembno sodelovanje z vladnimi organizacijami in uradi, inštituti, društvi itd.

Vem, da me čaka zelo veliko dela, in upam, da bo

sčasoma SEM tudi s pomočjo »mojega« kustodiata, ki sem ga v tem prispevku predstavila, dosegel cilj, ki so si ga v muzeju zastavili že v leta 1995: SEM kot sodoben evropski muzej kulturnih identitet, ki je s svojo vsebino del nacionalne kulturne istovetnosti. Njegovo sporočilo naj bo tudi razkritje kulturne raznoterosti in sožitje z drugačnostjo.⁷

1 Alenka Simikič, Dokumentacijsko gradivo o izseljeništvu v SEM; objavljeno v tej številki Glasnika.

2 Breda Čebulj Sajko, Etnologija in izseljeništvu, Ljubljana 1999.

3 Ista, str. 12-13.

4 Ista, str. 16-27.

5 Inja Smrdel, Projekt, imenovan Slovenski etnografski muzej, Etnolog 6 (LVII), 1996, str. 24.

6 Ista, str. 31.

7 Ista, str. 31-32.